

על מוסר, משפט ומלחמה

"האמת היא הקורבן הראשון של המלחמה", אמר בתחילת המאה ה-20 הסנטור האמריקאי חירס וורן ג'ונסון. הקביעה הזו משקפת במידה רבה את המציאות שבה הצדדים בסכסוך מלחמתי עושים שימוש בשקרם ובתעמולה כדי להצדיק את מעשיהם בפני אזרחיהם ובקרב רעת הקהל העולמית, ולשכנע אותם שהאחריות לפתיחת המלחמה וקורבנותיה מוטלת על הצד השני.

כך, למשל, שגרירת ישראל בכלגיה סימונה פרנקל אמרה השבוע בראיון טלוויזיה לרשת מקומית שכל הפלסטינים שנהרגו בעימותים ליד גדר הרצועה היו טרוריסטים שניסו לחצות את הגדר כדי לפגוע בישראל, טענה שעומדת בניגוד להודעתו של רובר צה"ל ש"לפחות 24 מהרוגים בעימותים הם מחבלים שעסקו בטרור בשורות החמאס והג'יהאד". את מול רוח באחד מאמצעי התקשורת שבכיר בחמאס אמר כי "50 מההרוגים במהומות הם אנשי הארגון" – אלא ששייכות ארגונית אינה הופסת אותם אוטומטית למה שרובר צה"ל הגדיר "מחבלים שעסקו בטרור".

גם לשר לביטחון פנים גלעד ארדן לא הייתה בעיה להשתמש במניפולציה מילולית כדי להתמודד עם מספר ההרוגים הגדול. לרבינו, "מספר ההרוגים אינו מלטור רבה בדיוק כפי שמספר הנאצים שמתו במלחמת העולם השנייה לא הפך את הנאציזם למשהו שניתן להסביר או להבין, אמת יש אחת". ההשוואה בין הנאצים לחמאס היא טענה הגורמת לזילות הריון בשואה ואינה משרתת את ניסיונו של השר להצדיק את כמות ההרוגים.

בניגוד לארדן, רבים בישראל ובעולם סבורים שמוסר פרו ההרוגים בעימותים ברצועה מאש צלפי צה"ל כה גבוה, שהוא מצריך בדיקה והצדקה. מרבית באנשים האחוזים בתפיסה שגם על פעולות לחימה חלות הגבלות. לפי תפיסה זו, על מלחמות חלים כללי התנהגות מוסריים שחלקם מעוגנים בדין המלחמה במשפט הבינלאומי. כך, למשל, ההבחנה בין לחמים לבין אזרחים. לחמים הם מטרה לגיטימית בעת מלחמה, אולם יש להימנע בכל האפשר מפגיעה באזרחים. לכן ירי קסאמים של חמאס על תושבי שדרות אינו לגיטימי, וכך גם הפצצה מאווייר על מטרות בעזה שידוע ששוחים בהן אזרחים.

בעימות בגבול ברצועה נהרגו בקרב הפלסטינים לחמים, למשל אלה שניסו לטמון מטעני חבלה קרוב לגדר, והם בגדר מטרה לגיטימית. אולם לפי ריווחי התקשורת (וזה עולה גם מרביר רובר צה"ל) נהרגו מירי צלפים גם מפגנים לא חמושים שנקטו פעולות מחאה, חלקם בניסיון לפרוץ את הגדרה האם ראייה לירות עליהם כאשר התוצאה הטרגית הייתה מותם של חלק מהם?

מי שמבקש להצדיק לעצמו ולאחרים את מה שקרה השבוע בגבול ברצועה חייב גם לברר אם התנהלות הצבא מילאה את כלל משפטי ומוסרי חשוב נוסף: המידיות (Proportionality). לפי כלל זה, הנזק (הדם, הרג ופצעי עת) שנגרם בעת לחימה צריך להיות פרופורציונלי למטרה שמעוניינים להשיג. יש חובה לצמצם למינימום את כמות ההרוגים והנפגעים. מטרת הדרושה הזו היא להגן מפני הרוג וסיכונים מיותרים. כך, לדוגמה, בפעולות מלחמה נאסר על צבא אחד להרוג את הצד השני, אם הוא יכול להשיג את אותה מטרה רק על ידי פגיעתו.

אלוף במיל' עמוס ירלין הצדיק אתמול במדור זה את עמדת הממשלה (שזוכה גם לתמיכה ציבורית), ולפיה "... מותר כבוד ובלתי נמנע של הרג חפים מפשע שבחסותם ומאחוריהם פועלים מחבלי החמאס". לרעת ירלין, חובתו של צה"ל להגן על אזרחי המדינה, והימנעות מפגיעה בחפים מפשע הייתה "נטיית סיסטמית" לפגיעה במאות אנשים משני הצדדים בתוצאה מהסלמה רחבה. האם הרג של 60 פלסטינים ופציעת יותר מ-1,300 מהם אכן היו מצב בלתי נמנע? האם לא ניתן היה להגן על גבולה של ישראל באופן מידתי יותר וטרגי פחות? ■